

KITEKINTÉS /OUTLOOK

A regionális gazdasági fejlettségi különbségek társadalmi háttere Indiában az ezredfordulón

Social background of regional economic development disparities in India at the turn of millennium

VARGA ÁGNES

KULCSSZAVAK: gazdasági fejlettség, társadalmi jellemzők, területi különbségek, India

ABSZTRAKT: Jelen tanulmány célja az Indián belül az ezredfordulón tapasztalt regionális fejlettségi különbségek vizsgálata gazdasági és társadalmi szempontból. A tanulmány két fő kérdésre keresi a választ. Egyfelől arra, hogy milyen szerepet játszanak a társadalmi tényezők a gazdasági egyenlőtlenségek kialakulásában egy vallási és kulturális hagyományoktól mélyen átszőtt országban. Melyek lehetnek azok a mérhető indikátorok, amelyek legjobban tükrözik a társadalom állapota és a gazdaság fejlettsége közötti összefüggéseket, és vajon milyen tényezők állnak az egyenlőtlenségek hátterében? Másfelől arra, vajon a gazdasági fejlettség vagy a társadalom állapota mutat-e nagyobb mértékű területi egyenlőtlenségeket?

KEYWORDS: *economic development level, social characteristics, regional differences, India*

ABSTRACT: *This study aims to examine the differences between the level of economic and social development of Indian regions at the turn of the millennium. The study explores two main questions. First, to what extent do social and human factors determine economic inequalities in a country deeply rooted in religious and cultural traditions? Which quantitative indicators can be used to grasp the correlation between social aspects and the level of economic development; and what factors could explain the causes of the differences? Second, can the level of economic development or can human and social aspects be related to higher regional inequalities?*

The study explores the connection between some selected indicators of quality of life and per capita GDP in order to describe the level of economic development against the background of their correlation as found in literature and deduced from own analyses of empirical data. The focus is on whether a significant correlation can be shown between the level of regional economic development

and certain human indicators (for example: educational level) for India, too, or if - with regard to other human indicators - a stronger correlation with the indicators of economic development is observable.

In the long run, an increased level of education and improved social conditions are essential for fostering and sustaining economic development. This is especially true in the case of a country like India where remarkable economic growth is principally based on a knowledge-driven industry in the field of modern info communication technologies (ICT, petrochemistry and other technological sectors). Are those regions characterised by a higher social development level the most developed regions of India in economic terms as well? In other words: Does a higher social development level generate economic development, or is it just the opposite? What are the underlying supporting facts for either of these hypotheses?

A híradásokban egyre többet hallani Indiáról mint rohamos gazdasági fejlődésnek indult óriásról. Hol az Európai Unió jelentős külkereskedelmi partnereként, hol atomhatalomként, hol az információs társadalom új tagjaként üdvözölhetjük az utóbbi időkben az országot. A 28 államot és 7 szövetségi területet tömörítő köztársaság (1. ábra) azonban gazdasági és társadalmi tekintetben nem

1. ábra: India államai és szövetségi területei
States and union territories of India

Forrás: saját szerkesztés.

egységes. Rendkívüli sokszínűségét jól példázza az a tény is, hogy összesen 22 hivatalos nyelvet ismer el az alkotmány (Szegedi, Wilhelm 2008). A harmadik évezred feltörekvő Indiájának egyik alapvető kérdése, hogy a regionális gazdasági folyamatokat befolyásolja-e, és ha igen, akkor milyen módon a társadalmat jellemző „százarcúság, a számtalannyelvűség, a sokféle szabdaltság, a csoportokra, kasztokra, civilizációkra osztottság, a múlt, a vagyon, a hit megosztottsága” (Folk 2008, 14.).

A társadalmi jellemzők és a gazdasági fejlettség közötti kapcsolat

India gazdaságilag fejlettebb államainak csoportját döntően az ország nyugati és déli területein elhelyezkedő Andhra Pradesh, Gujarat, Karnataka, Maharashtra, Tamil Nadu alkotják, és – bár Rajasthan elválasztja őket a magterülettől – ide tartozik még az északnyugati részeken található Haryana és Punjab is (Kurian 2001). Az országba irányuló külföldi működőtőke-befektetések nagy részét főként Maharashtra, Gujarat, Tamil Nadu, Andhra Pradesh és Karnataka fölőzték le az ezredfordulón. Nagyobb mértékű működő tőkét rajtuk kívül még a jelentősebb ásványkincsvagyonnal rendelkező államok tudtak vonzani (Department of Industrial Policy & Promotion 2007).

A fejlettség sokdimenziós fogalmának azonban a gazdasági fejlettség (amely önmagában is többféle jelzőszámmal mérhető) csupán egyetlen aspektusa. A tágabban értelmezett fejlettséghez éppúgy hozzátartoznak a különböző életminőségi dimenziók is. Indiában különösen nagy jelentőséggel bírnak a társadalmi tényezők a gazdasági fejlettség alakulásában, hiszen a vallási, kulturális hagyományok nagyon mély gyökerűek és ma is meghatározók a mindennapi életben. Az indiai államok társadalmi jellemzőinek és gazdasági fejlettségének kapcsolatára már számos tanulmány rámutatott (Gylfason 1999, Kurian 2000, Cseke 2009), amelyek többnyire kétirányú, kölcsönös oksági összefüggést állapítottak meg a vizsgált témakörben. A kapcsolat erősségét viszont – nem meglepő módon – nagymértékben az határozza meg, hogy a különböző tanulmányokban ki milyen jelzőszámokkal próbálja megragadni az életszínvonalat. Zaidi és Salam (1998) például szorosabb korrelációt talált az egy főre jutó jövedelem és a magasabb iskolai végzettségűek aránya között, mint az írni-olvasni tudók aránya esetében.

Saját empirikus vizsgálataim – későbbiekben bemutatásra kerülő – eredményei viszont az EPW Research Foundation demográfiai és szociális jelzőszámok széles választékát felhasználó tanulmányát (1994) erősítik meg, amely arra hívta fel a figyelmet, hogy nincs egyértelmű kapcsolat a társadalmi jellemzők és a gazdasági fejlettség között az indiai államok esetében. Ezzel elsősorban arra szorította volna a döntéshozók figyelmét felhívni, hogy a magasabb életszínvonal önmagában még nem elegendő a fenntartható gazdasági fejlődéshez, illetve a

gazdasági fejlesztések sem feltétlenül vonják maguk után az életminőség javulását. Ugyanakkor arra is kitér, hogy az írni-olvasni tudás és az egészségügyi ellátás jó színvonala a gazdasági fejlettség előmozdulásának szükséges, de nem elégséges feltétele.

Egyetérték Dholakiával, aki tanulmányában (2003) kifejti, hogy a fejlesztéseket végző intézményeknek nem az életszínvonalbeli különbségek miatt kellene aggódniuk (hiszen azok az utóbbi időkben már valamelyest mérséklődtek), hanem a gazdasági egyenlőtlenségek miatt, amelyek az 1980–1990-es években jelentősen nem változtak. Ebből adódóan a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek együttes kezelésének fontosságát hangsúlyozza. A társadalmi jellemzők egyoldalú javítása ugyanis elodázza a gazdaság fejlődését. A gazdaság fejlesztése azonban előbb-utóbb kihathat az oktatás és egészségügy fejlődésére is, míg fordítva ez nem feltétlenül valósul meg. Az alapvető szociális fejlesztések (alapfokú oktatás, ivóvízellátás, a szegénység felszámolása) ugyanis nem vonják feltétlenül maguk után a kívánt mértékű gazdasági fejlődést (Rangarajan 2009). Bár általában a gazdaságpolitikáknak nem célja a szociális fejlesztés, az új indiai gazdaságpolitika mégis homlokterébe helyezi azt, amitől azt várják, hogy meghozza a gazdasági fejlődést is.

Megítélésem szerint az ilyen módon elősegített magasabb életszínvonal sokáig nem tartható fenn, ha időben nem követi gazdasági fejlődés. Adott esetben, ha e kettő nincs egymással párhuzamban, akkor jelentős társadalmi feszültségekhez is vezethet (pl. ha az újonnan képzetteket nem szívja fel a fejlődő gazdaság). Nem utolsósorban a gazdasági fejlődés enyhíti a szegénység okozta társadalmi problémákat is. Épp ezért a szegénység felszámolását célzó politikáknak túl kellene lépniük a szegénység által sújtott területekre irányuló pusztán jövedelemátutalásokon. Olyan prevenciókat is elő kellene irányozniuk, amelyek az érintett térségekbe vonzzák a befektetéseket.

Dholakia (2003) szerint az országos intézményeknek elsősorban a gazdasági fejlesztést kellene előtérbe helyezniük. Ezt azzal indokolja, hogy Indiában a különböző fejlesztési stratégiák nem központosítottnak, hanem a tagállamok szintjén dőlnek el. A tagállamok fejlesztési tevékenységei viszont főként a szociális ellátás javítását célozzák meg.

A továbbiakban néhány, az életminőséget jellemző (általam kiválasztott) mutató és a gazdasági fejlettség jellemzésére használt egy főre jutó GDP közötti kapcsolatot, illetve a közöttük kirajzolódó összefüggések hátterét vizsgálom. A társadalmi jelzőszámok a 2001-es népszámlálásból származnak, forrásuk az Indiai Statisztikai Hivatal honlapja¹. Ezeknek egy része demográfiai jellegű (népességnövekedés, korösszetétel, urbanizáció), másik része a képzettséget mint humán erőforrást mutatja (az alapszinttől a legmagasabb végzettségűekig), harmadik része pedig közvetve az életminőségről, a szűkebben vett szociális helyzetről árulkodik (foglalkoztatottság, szociális kirekesztődés). Az alábbiakban látható a hét vizsgálatba vont társadalmi indikátor, amelyek a gazdasági fejlettségi szint magyarázó tényezőiként jelennek meg (1. táblázat).

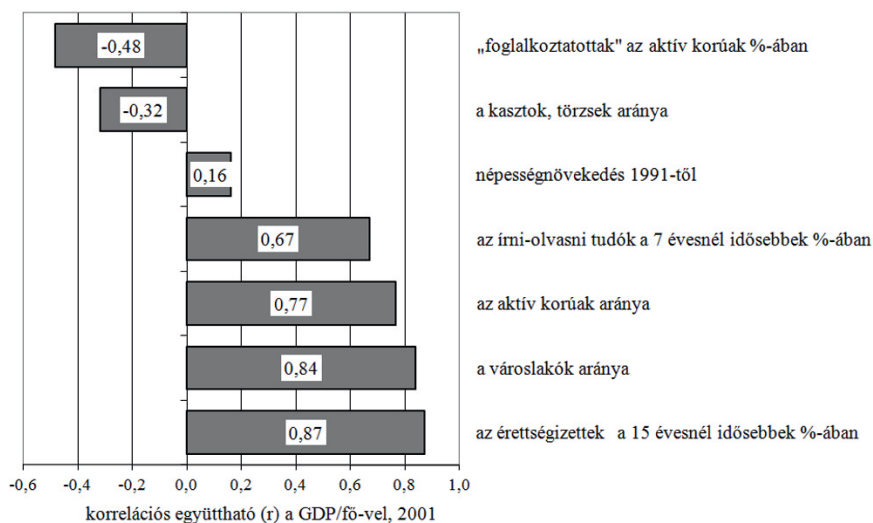
1. táblázat: Vizsgált társadalmi jelzőszámok
Examined social indicators

Tényezők	Társadalmi jelzőszámok
Demográfiai	A népességszám 1991-es és 2001-es népszámlálások közötti változása, % A 15 és 59 évesek közötti (gazdaságilag aktív korú) korosztályok össznépességén belüli aránya, 2001, % A városlakók össznépességén belüli aránya 2001, %
Képzettségi	Az írni-olvasni tudók 7 évesnél idősebb korosztályokon belüli aránya, 2001, % A legalább középfokú végzettségűek (érettségizettek, diplomások) 15 évesnél idősebb korosztályokon belüli aránya, 2001, %
Szociális	A kasztok és törzsi népcsoportok össznépességén belüli aránya, 2001, % A foglalkoztatottak 15 és 59 évesek közötti (gazdaságilag aktív korú) korosztályokon belüli aránya, 2001, %

Az egy főre jutó GDP-adatok az Indiai Pénzügyminisztérium által fenntartott weboldáról² származnak, és a társadalmi indikátorokhoz igazodóan a 2000/01 költségvetési évré³ vonatkoznak. A hét társadalmi jelzőszám és a gazdasági fejlettséget jellemző egy főre jutó GDP közötti összefüggéseket korrelációs vizsgálattal mértem meg. A Pearson-féle lineáris korrelációs együtthatók értékei a 2. ábrán láthatók.

2. ábra: A gazdasági fejlettség és néhány társadalmi jelzőszám közötti összefüggés India államaiban, 2001

Correlations between the state of economic development and some indicators of social development for the Indian states, 2001)

Adatforrás: Census of India (társadalmi jelzőszámok) és Ministry of Finance (egy főre jutó GDP) adatai alapján saját számítás.

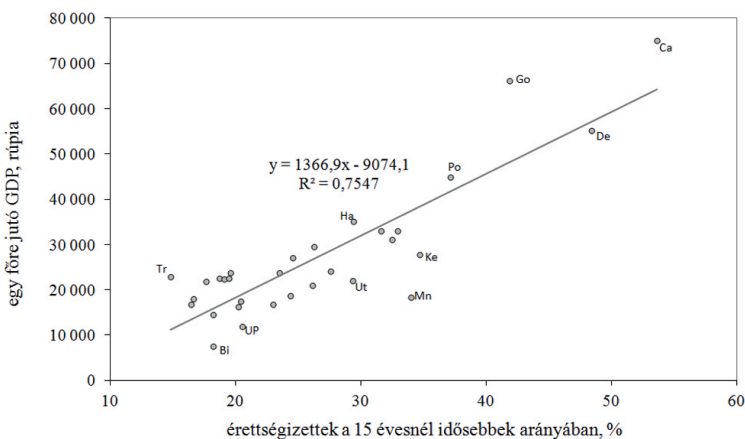
A korrelációs együtthatókból kirajzolódó kapcsolatok szorossága alapján a vizsgált jelzőszámok három típusba sorolhatók: erős, közepes és gyenge magyarázóerejű társadalmi tényezők. A következőkben egy-egy társadalmi jelzőszám példáján keresztül igyekszem megvilágítani a gazdasági és társadalmi tényezők kapcsolatának főbb típusait.

Erős magyarázóerejű társadalmi tényezők

A független változók többsége esetében erős és egyenes irányú kapcsolat van az egy főre jutó GDP-vel, hiszen a korrelációs együttható (r) abszolút értéke négy társadalmi jelzőszám esetében is 0,6 feletti. Ráadásul három vizsgált társadalmi jelzőszám kifejezetten erősen összefügg a gazdasági fejlettséggel: a közép- és felsőfokú végzettségűek aránya ($r=+0,87$), az urbanizációs ráta ($r=+0,84$), az aktív korúak aránya ($r=+0,77$). Indiában tehát a társadalmi tényezőkben megmutatkozó területi különbségek (a vizsgált jelenségek esetén mindenképpen) meghatározóak a gazdasági fejlettség területi egyenlőtlenségeiben.

A regionális gazdasági különbségekben a társadalmi tényezők közül tehát a minőségi humán erőforrás kiemelten fontos szerepű. Az értelmiségi réteg kulcs szerepet játszik a tagállamoknak a tradicionális társadalomból a modern világgazdaságba történő szerves integrálódásában. Az alábbi regressziós ábrán (3. ábra) jól

3. ábra: A középfokú vagy annál magasabb végzettséggel rendelkezők aránya és a gazdasági fejlettség közötti összefüggés az indiai államok esetén, 2001
Relationship between the rate of population attained graduate and above and the state of economic development for the Indian states, 2001

Adatforrás: Census of India (érettségizettek) és Ministry of Finance (egy főre jutó GDP) (Mn: Manipur, Ca: Chandigarh, Go: Goa, Tr: Tripura, Bi: Bihar, Ke: Kerala, De: Delhi, Po: Pondicherry, Ha: Haryana, Ut: Uttaranchal, UP: Uttar Pradesh).

látszik a magasabban képzettek aránya és a gazdasági fejlettségi szint közötti összefüggés.

Közismert, és a szakirodalomban is gyakran megerősíti, hogy a magasabb tudásszint és a gazdasági fejlettség bizonyos fokú kölcsönhatásban állnak egymással. Indiában a térségek gazdasági fejlettsége nemcsak következménye a magasabb végzettségi szintnek, hanem egyben meghatározója is annak. Ez újra felhívja a figyelmet arra, hogy a gazdasági fejlettség és az életminőség közötti összefüggés nem egyoldalú, hanem kölcsönös. Egyrészt a szegényebb helyzetű rurális térségekben eleve kisebb az esély az alapfokúnál magasabb szintű oktatási intézményeket elvégezni, hiszen a családnak mint gazdasági egységnek szüksége van a fiatalok munkaerejére (Singh 2010). Másrészt a szűkös anyagi helyzet mellett az országban tapasztalható nyelvi sokszínűség is akadályokat gördíthet a tanulási célú migráció elé: „ha például valaki Tamil Naduból a fővárosba kerül, analfabétává válik, mert a tamil ábécé különbözik a hindi írásjelektől” (Szegei 1998, 90.).

Maharashtrában és Karnatakában az 1980-as évek elején előtérbe került a műszaki tudományok terén az oktatásfejlesztés, amely fokozatosan átterjedt más államokra is, elősegítvén az információ-technológia előretörését.⁴ Az ideérkezett befektetők fontosnak tartották a helyi szakképzésben történő anyagi részvételt, amely közvetve két előnnyel is járt. Egyrészt a végzett hallgatók munkába állási lehetőségei lényegesen javultak. Másrészt az oktatásba irányuló magánbefektetések csökkentették az állami költségvetési terheket, hiszen az ily módon felszabaduló forrásokat az állam más célokra fordíthatta. Ezenkívül a színvonalas tanulási és munkalehetőségek az ország más államaiból is vonzottak fiatalokat⁵ (Kurian 2007). A magánszektor által támogatott oktatásba beáramlott hallgatók a befogadó állam számára bevételt jelentettek, illetve a bővülő felsőoktatási intézmények új munkalehetőségeket is teremtettek.

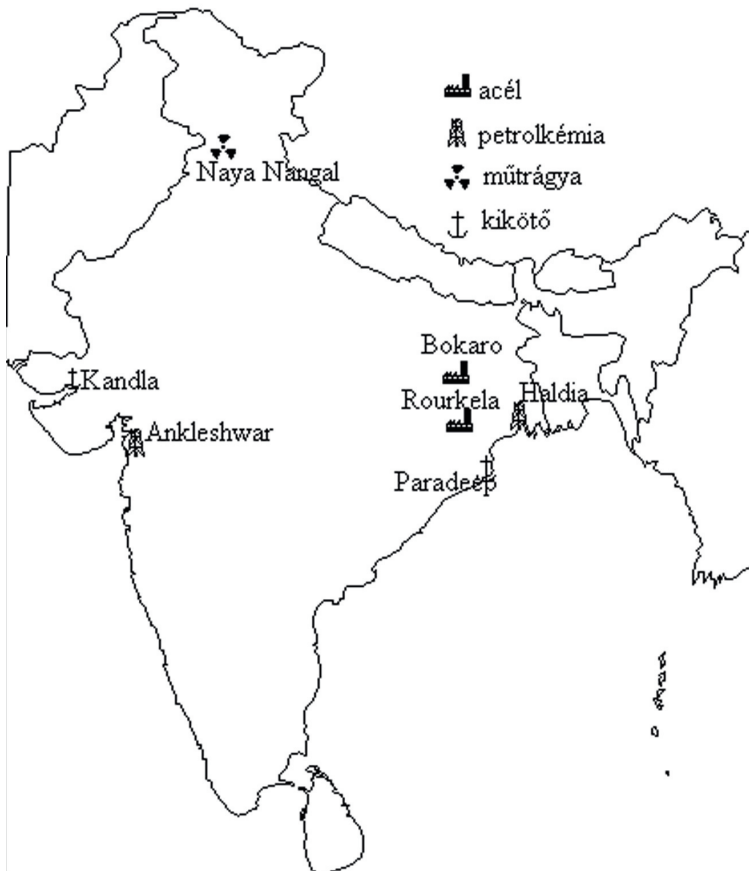
A gazdaságilag fejlett térségekbe történő migráció kibocsátó államai elsősorban az elmaradottabb keleti és északi államok közül kerültek ki, amelyek gazdaságára ugyan kedvezően hatottak a hazautalások, de ezek önmagukban még nem jelentettek gyógyírt a térség problémáira, pusztán tüneti kezelésként foghatók fel. A probléma az elvándorlás következtében inkább tovább fokozódik, ugyanis általában a jó kvalitásokkal rendelkezők vándorolnak el a térségből. Mivel a szakértelem eltűnik, a háttérrégió alkalmatlanná válik az esetleges gazdasági fejlesztésekre, és ebből fakadóan a magánbefektetések multiplikátorhatása sem tud érvényesülni (Kurian 2007).

A fentiek tükrében nem meglepő, hogy az aktív korúak aránya is magas magyarázóerővel rendelkezik ($r=+0,77$), hiszen a gazdaságilag fejlett régiókba történő migráció főként ezt a korosztályt érinti.

A városi és vidéki térségek gazdasági fejlettségének közismert kettőssége még a világgazdasági centrumtérségekben is megmutatkozik (Jeney 2007), ez azonban hatványozottabban érvényesül Indiában (urbanizációs ráta esetén $r=+0,84$), ahol a lakosság mindössze 28%-a városlakó⁶. A városodottság állami

szintű adatsorral történő megragadását azonban jelentősen nehezíti, hogy e város-vidék-dichotómia zöme a államokon belül jelenik meg. Épp ezért a város-vidék-különbségek az államok szintjén önmagukban nehezen értelmezhetők. A városlakók arányának erős korrelációjával összefügg, hogy a vidéki India súlya az országos GDP-ben nagyon szerény, a húzóágazatok a nagyvárosokban koncentrálnak, amelyek a munkaerőt is ezekbe a térségekbe vonzzák (Varga 2008). Ha megfigyeljük az utóbbi évtizedek gyors metropolizációját és városfejlődését Indiában, akkor látható, hogy a függetlenség utáni indiai iparpolitika is alapított új százeresztes iparvárosokat (például: *acél*: Bokaro, Rourkela; *petrolkémia*: Haldia, Ankleshwar; *műtrágya*: Naya Nangal; *kikötő*: Kandla, Paradeep, 4. ábra).

4. ábra: A független India néhány fontosabb iparvárosa
Some important industrial cities of independent India

Forrás: saját szerkesztés Wilhelm 2008 alapján.

Ezekon kívül a már meglévő nagyvárosokba is jelentős ipart telepítettek (Wilhelm 2008).

Közepes magyarázóerejű társadalmi tényezők

A foglalkoztatottnak az aktív korú népességben belüli aránya (a továbbiakban leegyszerűsítve: foglalkoztatási ráta) viszont már csak közepes erősségű korrelációs kapcsolatban van az egy főre jutó GDP-vel. A két jelzőszám között általában pozitív az összefüggés, Indiában azonban meglepő módon a korrelációs együttható negatív előjelű ($r = -0,48$), ami azt jelzi, hogy a foglalkoztatási ráta és a gazdasági fejlettségi szint fordítottan aránylanak egymáshoz. Ez két – meglehetősen India-specifikus – tényezőre vezethető vissza:

1. Egyrészt a fejlett nagyvárosok számos nyomorgó, munkanélküli társadalmi csoport gyűjtőhelyéül szolgálnak. Például az egyik legprosperálóbb államnak számító Maharashtra-ban a szegénységi szint mind vidéki, mind városi szinten az országos átlag alatt van, ugyanakkor egyre nő a városi szegények száma (Kurian 2007). Az elmaradottabb vidéki agártérsegekben viszont a mezőgazdaság (ha gyakran részmunka⁷ formájában is) a társadalom szélesebb csoportjának ad munkalehetőséget.
2. Másrészt a fordított arányosság közvetve egyben a gyermekmunka bizonyítéka is. Az egyes államokon belüli kisebb körzetekben a foglalkoztatási ráta 100% feletti, ami annak a következménye, hogy a nem aktív korú népesség is szerepet kap a foglalkoztatásban (Singh 2010).

Szintén csak közepes magyarázóerejű az írni-olvasni tudás a regionális gazdasági különbségekben, áttételesen azonban komoly hatása van a területre iránuló, a politikai környezetre érzékeny befektetésekre.

Gyenge magyarázóerejű társadalmi tényezők

A népességnövekedés azon társadalmi tényezők egyike, amelyek kifejezetten gyenge magyarázóerővel bírnak a gazdasági tagoltságban. A gyarapodó lélekszám – akár a társadalom természetes reprodukciós képessége, akár a vonzó térségek felé irányuló migráció révén – egy gazdaságilag fejlett ország esetében általában pozitív értéktartalommal bír. A közelmúlt demográfiai robbanásával szembenező túlnépesedett Indiában azonban a népességnövekedés már kettős megítélésű. A születési ráta korlátozása Kínához képest kevésbé volt hatékony, de ha valahol, akkor az ez irányú propaganda inkább a gazdaságilag fejlettebb, egyúttal képzetesebb társadalommal rendelkező, urbanizáltabb államokban jutott el a szélesebb tömegekhez.

Mégsem jelenthető ki, hogy a gazdaságilag fejlettebb államok lakosságszáma egyértelműen lassabb ütemben gyarapodott volna, ugyanis a jobb közegészségügyi ellátás révén épp ezen államokban csökkent gyorsabb mértékben a halálozási ráta (különösen a csecsemőhalandóság), ezzel is növelvén a természetes szaporodást. A képet tovább bonyolítja a vándorlás, amelynek célterületei szintén a jobb megélhetéssel kecsegtető gazdaságilag fejlettebb államok.

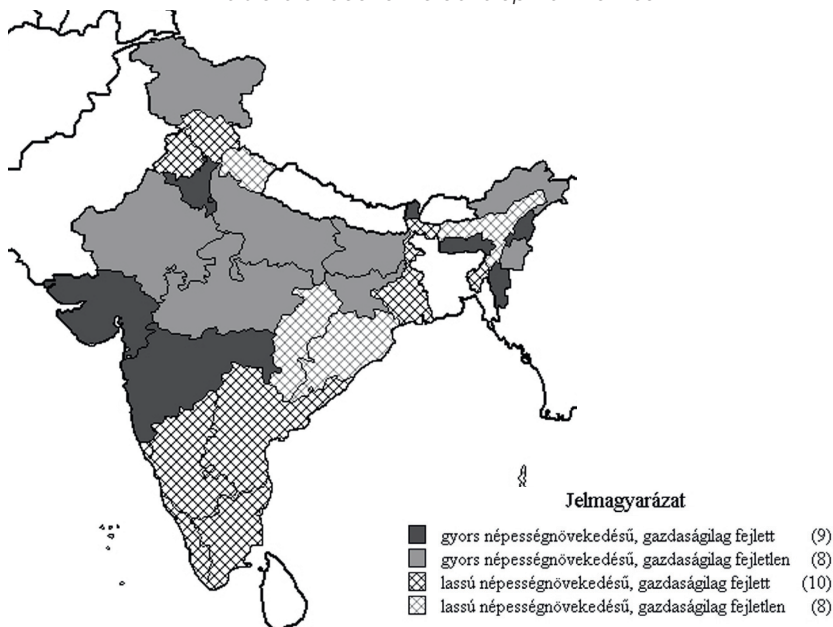
Az 1991–2001 közötti népességnövekedésük, illetve a 2001-es gazdasági fejlettségi szintjük alapján India államai négy nagyobb típusba sorolhatók, ahol a kategóriahatárok mind a népességnövekedés, mind a gazdasági fejlettségi szint esetében az országos átlagértékhez igazodnak, ami 21%-os népességnövekedést, illetve 15 500 rúpiás egy főre jutó GDP-t jelent. Az 5. ábrán látható, hogy a lehatárolt csoportok néhány kivételes államtól eltekintve határozott nagytér-ségi tömbösödést mutatnak. A négy főbb típus a következő:

1. gyorsabban népesedő és gazdaságilag fejlett államok,
2. gyorsabban népesedő és gazdaságilag fejletlen államok,
3. lassabban népesedő és gazdaságilag fejlett államok,
4. lassabban népesedő és gazdaságilag fejletlen államok.

A térképről megállapítható, hogy a gazdaságilag fejletlen térségek jelentős ré-

5. ábra: India államainak népesedése (1991–2001) és gazdasági fejlettsége (2001) szerinti négy típusa

Four types of Indian states according to the population growth for 1991–2001 and the state of economic development for 2001

Forrás: Census of India (népességnövekedés) és Ministry of Finance (egy főre jutó GDP) adatai alapján saját szerkesztés.

szében erősebb a népességnövekedés, aminek eredményeképpen az egy főre jutó jövedelem még inkább differenciálódik, vagyis mélyülnek a regionális különbségek. Míg a gazdasági növekedés főként délnyugati súlypontú, addig a népességnövekedés épp ellentétes. Ebből az is következik, hogy az országban rendelkezésre álló munkaerő nagy része a háttér régiókban „termelődik”. Ez elengedhetetlenül belső vándorlást eredményez az ország elmaradottabb területei felől a gazdaságilag fejlettebbek felé, ami több problémát is felvet. Nemcsak a fent tárgyalt hazautalások nyújtotta látszattmegoldás kialakulásában játszik szerepet, hanem a migránsok megjelenése a befogadó államban gyakran társadalmi és kulturális elutasításhoz, kirekesztéshez vezet, s könnyen társadalmi feszültségeket idéz elő (Kurian 2007).

A bejegyzett kasztok (dalitok) és törzsek⁸ aránya ($r = -0,32$) is gyenge, és negatív magyarázóerővel rendelkezik. Ez azzal is összefügg, hogy a lakosság 16%-át alkotó föld nélküli és vagyontalan bejegyzett kasztok főként vidéken élnek, miközben a gazdasági potenciál inkább a városokba összpontosul. Az előbbieik között nagyfokú az írástudatlanság, nagyon rossz az egészségügyi állapotuk, életkörülményeik kilátástalanok, gyakran válnak bűncselekmények áldozatává.

A bejegyzett törzsek a lakosság 8%-át teszik ki, míg a szegények és írástudatlanok között 16%-os az arányuk. Főként az ország közepén és északkeleti részén laknak (Kurian 2007). Bár ők már rendelkeznek földdel, de földjeik rossz minőségűek, terméketlenek. Másrészt főként a kis északkeleti államokban élők nagyon elkülönülnek földrajzilag a fő gazdasági sodorvonalától. Harmadrészt, mivel az ország ásványvagyonának nagy része a törzsek lakta övezetben van, ezek az emberek gyakran esnek áldozatul az új bányaberuházásoknak, melyeknek következtében el kell költözniük az érintett területekről. Gyakran sem gazdasági, sem társadalmi, sem kulturális rehabilitációban nem részesülnek. Más tekintetben is különbség van a központi és északkeleti területeken élő törzsek között. Északkeleten sokkal inkább maguk alakítják sorsukat, míg a belső részeken mások uralkodnak felettük, így sokkal kevésbé képesek a felemelkedésre.

A gazdaságilag elmaradott és fejlett területek államainak kasztokat és törzseket érintő politikája jelentősen különbözik. Míg a déli és nyugati területeken már korábban enyhítették a kasztok kirekesztését (így a gazdasági fejlesztések hasznáiból ők is részesülhettek), addig a gazdaságilag elmaradottabb területek fejlesztési kérdéseiben és politikai platformjain még mindig jelentős hangsúlyt kapnak a kasztok és törzsek egyenjogúsági problémái (Kurian 2007).

A gazdasági fejlettség és a társadalmi jelenségek összefüggései néhány sajátos állami példán keresztül

Ahogy láttuk, a képzettség mint humán erőforrás kiemelten fontos szerepet játszik az indiai gazdaság fejlettségében. Kizárólag a fentiek alapján azonban rész vállalkozás lenne határozott következtetéseket levonni arra vonatkozóan,

hogy a társadalmi tényezők mindig kulcsszerepet játszanak a gazdasági fejlődésben. Az sem minden esetben igazolható, hogy a társadalmi mutatókat már megjelenítő humán fejlettségi index (HDI) tekintetében kedvező helyzetű államok egyértelműen fejlettebbek gazdaságilag is.

Kerala Indiában vezető helyen áll a HDI-ranglistán, mégis azt tapasztaljuk, hogy 1980 és 1998 között a 15. helyről a 18. helyre esett vissza a GDP-rangsorban⁹. Sachs és munkatársai (2001) a következő három tényezővel magyarázzák, hogy miért nem olyan jelentős Keralában a gazdasági fejlődés, mint azt a kedvező HDI alapján várnánk:

- Hagyományosan alacsony a feldolgozóipari alap (1981: a GDP 13,9%-a, 1991: a GDP 15,5%-a).
- Elhanyagolják az árutermelő ágazatot (főként az építőipar és energiaellátás fejlődött, amely nem hoz magával olyan ágazatközi kapcsolatokat, mint a feldolgozóipar).
- Mind az állam, mind a munkások szembehelyezkedtek a privatizációval. Ez sokszor harcias tettekben is megnyilvánult, ami távol tartotta a befektetőket. Igaz, hogy India népességének 3,4%-a él itt, de a külföldre történő munkaerő-vándorlás 50%-át adja, ami igencsak pozitívan hat Kerala gazdaságára (Sachs, Bajpai, Ramiah 2001). Az éves hazautalások ugyanis a GDP egyötödét teszik ki, amely nagyobb összeg, mint amit a központi költségvetésből kap az állam. (Ugyanezen forrás szerint évente 6000 crore rúpia áramlik be az Öböl menti országokból.)

Rajasthan gazdasága annak ellenére fejlődik viszonylag gyorsan, hogy kifejezetten száraz területen helyezkedik el, és tengerpartja sincs. Ez annak köszönhető, hogy Rajasthanban az 1980-as években a mezőgazdaság, az építőipar, az idegenforgalom és egyéb más szolgáltatások terén gyors fejlődés következett be. Ennek hátterében nem utolsósorban az húzódik meg, hogy az 1980-as években ez az állam kapta a legtöbb egy főre jutó támogatást és segílyt a központi költségvetéstől a BIMARU¹⁰-államok közül. Azonban önmagában ez még nem kielégítő magyarázat, hiszen Orissa is nagy támogatásokat kapott, esetében mégsem volt tapasztalható gazdasági fellendülés abban az időben. A szakirodalomban sem található kielégítő magyarázat Rajasthan gyors felemelkedésére, azonban három lényeges momentum talán mégis kiemelhető:

- a zöld forradalom jótékony hatása az állam búzatermelő körzeteiben, így Rajasthanban is;
- az idegenforgalom gyors felfutása 1980 és 1990 között;
- az államban megfelelő színvonalú elektromos hálózat kiépítése az 1980-as években (Sachs, Bajpai, Ramiah 2001).

Hasonlóan gyors Madhya Pradesh gazdasági fejlődése, amely szintén a szárazföld belsejében elhelyezkedő állam. Sokan az Indiában tapasztalható legfejlettebb és leghatékonyabban működő demokráciának tulajdonítják az itteni fellendülést, bár jelentőségét nem igazán tudják egyértelműen megragadni. Egy demokráciában a reformkísérletek hatása inkább hosszabb távon mérhető. Meg

kell azonban jegyezni, hogy Rajasthan és Madhya Pradesh gyors gazdasági fejlődése csak a saját csoportjukon, a BIMARU-államokon belül számít jelentősnek, míg országos szinten inkább a sereghajtók közé tartoznak.¹¹

Orissa, amely tengerparti fekvéséből származóan kedvezőbb adottságokkal rendelkezik, hagyományosan India egyik legszegényebb állama. Bár GDP-növekedése felgyorsult az elmúlt időkben, a mezőgazdasági alapokon nyugvó állam még mindig csak hátulról a 4. helyen áll az egy főre eső GDP-rangsorban. Az államban rendkívül jók a talajadottságok és az öntözéses gazdálkodás lehetőségei, mégis régóta igen lassú a mezőgazdasági termelés növekedése (1980–1990 között 0,72% volt). Erre talán némi magyarázatul szolgál, hogy az államot minden évben nagy erejű, pusztító trópusi ciklonok sújtják, amelyek óriási károkat okoznak a mezőgazdaságban. Orissa szerényebb gazdasági teljesítménye azért is elgondolkodtató, mert az állam rendelkezik India krómérc- és nikkellércvagyományának 90%-ával, bauxitvagyományának 70%-ával és szénvagyományának 24%-ával. A reformok után Orissa volt az első állam, amely megújította energiaágazatát és iparpolitikáját, illetve új mezőgazdasági és idegenforgalmi politikát vezetett be (Sachs, Bajpai, Ramiah 2001). A fentiekben ismertetett természeti és politikai adottságok miatt nem csoda, hogy az állam a liberalizáció után az úgynevezett „különleges jogokban nem részesülő” ágazatokba áramló külföldi tőkebefektetéseket tekintve 6. helyre, az egy főre vetített külföldi tőkebefektetések esetén pedig az élre került 2009-ben (Department of Industrial Policy & Promotion 2009).

Az egy főre jutó GDP és a társadalmi tényezők területi egyenlőtlensége

A különböző társadalmi jelzőszámok és a gazdasági fejlettségi szint közötti korrelációs vizsgálatok bizonyos mértékig informálnak a társadalmi és gazdasági tényezők összefüggéséről (vagy legalábbis hasonló területi elrendeződéséről), azonban nem nyújtanak pontos képet a területi differenciáltságuk mértékéről. Ezt néhány területi egyenlőtlenségi mutató segítségével vizsgáltam meg. (A különböző matematikai-statisztikai háttérű területi egyenlőtlenségi mutatók némiképp eltérő eredményre vezethetnek, ezért célszerűnek látszott különféle tartalmú indexek alkalmazása.) A vizsgálatok eredményeit a 2. táblázatban foglaltam össze.

A táblázat alapján látható, hogy a területi egyenlőtlenségeknek a társadalmi jelzőszámok által kifejezett sorrendje nagyjából megegyezett, bármelyik területi egyenlőtlenségi mutatót tekintjük is. Összehasonlításként feltüntettem az egy főre jutó GDP-re kiszámított értékeket is. A kiemelés azon eseteket jelzi, ahol a gazdasági fejlettséghez képest polarizáltabb területi szerkezet rajzolódik ki adott társadalmi tényező esetében.

2. táblázat: A területi egyenlőtlenségi mutatók a vizsgált társadalmi jelzőszámok
*Measures of regional inequalities in case of the examined social indicators,
state level, 2001*

Társadalmi jelzőszámok	Területi egyenlőtlenségi mutatók			
	súlyozott relatív szórás, %	Gini-együttható	relatív terjedelem	Hoover-index, %
A városlakók aránya	45,1	0,383	3,0	15,6
A kasztok, törzsek aránya	35,5	0,298	3,8	12,8
Az érettségizettek aránya	25,6	0,237	1,6	10,1
Az írni-olvasni tudók aránya	14,9	0,142	0,7	5,9
Foglalkoztatási ráta	10,5	0,102	0,6	4,3
A népességszám növekedése	7,9	0,050	0,5	2,2
Az aktív korúak aránya	7,2	0,073	0,3	3,2
Egy főre jutó GDP	41,3	0,222	2,6	16,5

Adatforrás: Census of India (társadalmi jelzőszámok) és Ministry of Finance (egy főre jutó GDP) adatai alapján saját számítás.

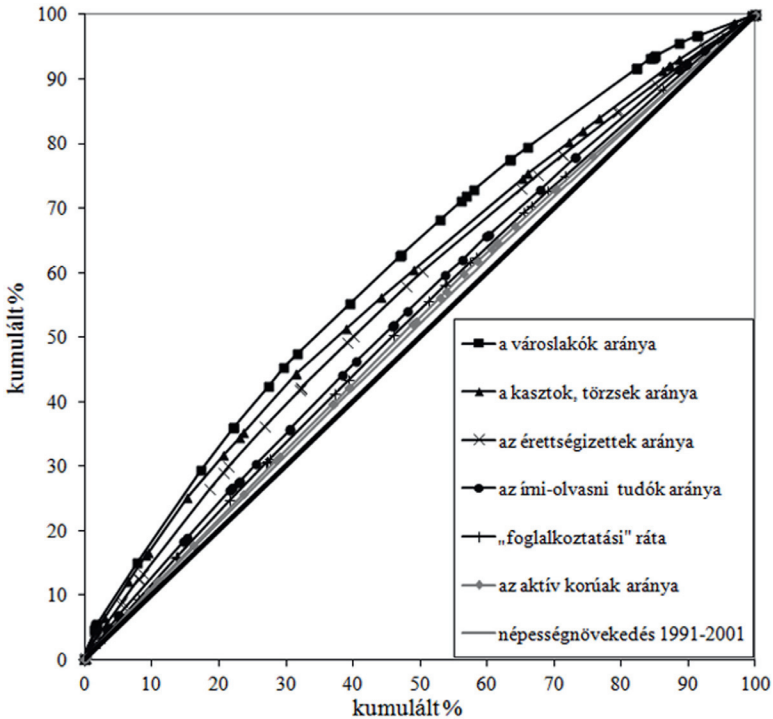
Figyelembe véve, hogy az egyes társadalmi jelzőszámok egymáshoz viszonyított sorrendjei nem változnak lényegesen az egyes területi egyenlőtlenségi mutatók esetében, meglepő, hogy az egy főre jutó GDP nagyon eltérő helyre kerül a különböző egyenlőtlenségi mutatók szerinti sorrendekben. A Gini-együttható azt sugallja, hogy az életminőségbeli különbségek kiélezettebbek a gazdasági fejlettségi egyenlőtlenségeknél. A Hoover-index esetében viszont a gazdasági ellentétek rajzolnak ki polarizáltabb térszerkezetet, felülmúlván valamennyi társadalmi jelzőszám indexértékét¹².

Az egyes társadalmi jelzőszámok esetében fennálló regionális különbségeket a 6. ábrán szereplő Lorenz-görbe segítségével hasonlíthatjuk össze.

A Lorenz-görbe is megerősíti a 2. táblázat eredményeit, így kijelenthető, hogy a társadalmi tényezők közül a városlakók aránya esetében tapasztalható a legnagyobb területi polarizáció, amely a Hoover-index kivételével még az egy főre jutó GDP egyenlőtlenségeit is meghaladja. Az összességében alacsony fokon (28%) urbanizált ország egyes államaiban (Bihar, Himachal Pradesh, Sikkim) a lakosság alig egytizede él városi jogállású településeken, miközben India számos, világviszonylatban is az élmezőnyhöz tartozó óriási metropolisszal rendelkezik (Mumbai, Delhi, Bangalore és Kolkata).

A városlakók arányának rendkívüli polarizáltságát tovább erősíti a regionális beosztás sajátossága. Lényegesen nagyobb azon szövetségi területek urbanizációs rátája, amelyek csupán egy-egy nagyváros szűkebb környezetére terjednek ki. Ilyen Delhi vagy Chandigarh, mindkét esetben 90% körüli az urbanizációs ráta. Ezzel szemben például jóval alacsonyabb Maharashtra államban. A területi beosztás torzító hatásának mérséklése céljából Delhi és Chandigarh elhagyásával is jelentősek maradnak a városlakók arányának területi eltérései. Ezt igazolják a körzeti szinten elvégzett hasonló vizsgálatok (Varga 2009), ahol már nincs szerepe az államhatároknak, mégis a városlakók aránya esetében figyelhető meg a legnagyobb területi egyenlőtlenség.

6. ábra: A vizsgált társadalmi jelzőszámok állami szintű területi egyenlőtlenségei Indiában, 2001
Regional inequalities of the examined social indicators at state level in India, 2001

Adatforrás: Census of India adatai alapján saját számítás.

A bejegyzett kasztok és törzsek, vagyis az érinthetetlenek arányának területi differenciáltsága szintén két egyenlőtlenségi mutató esetében haladta meg az egy főre jutó GDP-ét. Különösen a relatív terjedelem esetében értékelődik fel ennek a társadalmi tényezőnek a heterogenitása, hiszen a viszonylag egyszerűbb módon kiszámítható relatív terjedelem nagyságát elsősorban a szélsőséges értékek alakulása határozza meg. A jelzőszám óriási állami szintű különbségeit érzékelteti, hogy míg egyes államok esetében a bejegyzett kasztokhoz és törzsekhez tartozók a népesség túlnyomó többségét (több mint 90%-át) teszik ki, máshol arányuk szinte elenyésző (10% alatti). Ez két tényezőre vezethető vissza. Egyrészt a kasztrendszer erőteljesen összefügg a vallási háttérrel. Nem véletlen, hogy a bejegyzett kasztokhoz és törzsekhez tartozók aránya épp azokban az államokban a legmagasabb, ahol a hinduk részesedése a legkisebb, így a muzulmán Lakshadweepben (95), a keresztény Mizoramban, Nagalandban (89) és Meghalayában (86%). Ennek az a magyarázata, hogy a hinduk mindenkit érinthetetlennek tartanak, aki nem hindu vallású.

A másik végletet jelentő államok – ahol a legalacsonyabb a bejegyzett kasztokhoz és törzsekhez tartozók aránya – viszont arra világítanak rá, hogy az ilyen csoportok népességarányának alakulásában a vallási háttéren túl olyan tényezők is tetten érhetők, mint például az adott állam e tekintetben „felvilágosultabb” gondolkodásmódja. A bejegyzett kasztokhoz és törzsekhez tartozók aránya Goában, az Andaman- és Nicobar-szigeteken, valamint Keralában a legalacsonyabb, pedig a felsorolt államok indiai viszonylatban csak viszonylag csekély hindu többséggel rendelkeznek.

A képzettségi jelzőszámok közepes területi differenciáltságot mutatnak. A vártnak megfelelő eredményt hozott az oktatással összefüggő két mutató, hiszen az írni-olvasni tudók aránya területileg sokkal kiegyenlítettebb képet mutat, mint a magasabb végzettségűeké, ami nyilván összefügg a különböző szintű oktatási intézmények területi elrendeződésével, hiszen az általános iskolák még indiai szinten is népességarányosabban oszlanak el, mint a közép- vagy még inkább a felsőfokú tanintézmények.

A foglalkoztatási ráta és a népességszám 1991–2001 közötti növekedése viszont kifejezetten alacsony területi differenciáltságot mutat, amelyek már egyértelműen elmaradnak az egy főre jutó GDP regionális különbségeitől. A népességnövekedés Hoover-indexe esetében ez természetes, hiszen itt gyakorlatilag ugyanazt az adatot (népességszám) viszonyítjuk egy korábbi időpontbeli önmagához, amely területi elrendeződése természetszerűleg nem változik jelentős mértékben. Az, hogy a népességnövekedés kevésbé differenciálódik a térben, egyben magyarázatul szolgál arra is, hogy miért mutat gyenge korrelációs összefüggést az egy főre jutó GDP-hez képest.

Konklúzió

A fenti vizsgálatból megállapítható, hogy néhány egyedi kivétel ellenére India esetében is jelentős összefüggés mutatható ki a gazdasági fejlettség, valamint bizonyos társadalmi tényezők (érettségizettek, városlakók és aktív korúak aránya) között. A legszorosabb kapcsolat az érettségizettek aránya esetén tapasztalható, ami igazolja, hogy Indiában a képzettség a gazdasági fejlettség egyik fontos tényezője. A társadalmi és gazdasági faktorok közötti kapcsolat nem egyirányú, hanem kölcsönös. A gazdasági potenciál ugyanis főként a metropoliszokba és a nagyvárosokba koncentrálódik, aminek következtében jelentős számú aktív korú népesség áramlik e területekre.

Indián belül nem a gazdasági fejlettség esetén tapasztalhatjuk a legnagyobb területi egyenlőtlenséget, hanem a városlakók aránya esetén, ami szinte magától értetődik, ha figyelembe vesszük, hogy India lakosságának csak 28%-a városlakó, miközben 35 milliónál nagyobb népességű várossal rendelkezik az ország.

A gazdasági fejlődés előmozdításához és tartós fenntartásához – amit főként a modern ipari ágazatok (IT, petrokémia, műszaki ágazatok) biztosítanak –

hosszú távon elengedhetetlen a képzettség és egyéb szociális feltételek megfelelő szintje. Utóbbiak megléte azonban még nem vonja szorosan maga után az elvárt gazdasági fejlődést. A szakirodalomban gyakran hivatkozott Kerala-i példa (Sachs, Bajpai, Ramiah 2001, Justino 2003) is megmutatja, hogy a jó társadalmi háttér még nem hozza meg feltétlenül a gazdasági fejlődést. A sikeresen feljavított szociális-társadalmi mutatók csak elodázzák a gazdasági fejlődést, ami hosszú távon veszélybe sodorhatja a mesterségesen kialakított szociális biztonság fenntarthatóságának esélyét. (Hacsak nem kap valamiféle külső segítséget ehhez az állam, például hazautalások formájában, azonban alapjaiban ez sem oldja meg a problémákat.)

A sikeres, tudatosan tervezett és irányított gazdasági fejlesztések viszont egy idő után magukkal hozzák az életminőség javulását. A szövetségi kormányzatnak ebből kifolyólag főként a gazdasági fejlesztéseken keresztül kellene mérsékelnie az országban tapasztalható társadalmi feszültségeket.

Jegyzetek

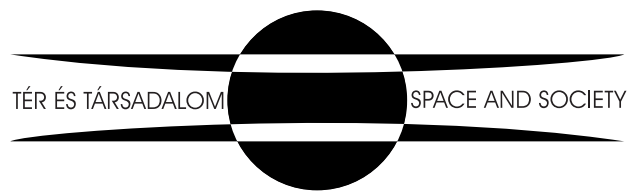
- 1 Census of India: <http://www.censusindia.gov.in>
- 2 Ministry of Finance: <http://www.indiabudget.nic.in>
- 3 Indiában a pénzügyi év április elsejével kezdődik, és a következő év március 31-ével zárul.
- 4 Ugyan már a Nehru-éra alatt megalapították az első műszaki egyetemet Kharagpurban – amelyet számos másik követett az országban –, azonban a végzett mérnökök az elhibázott gazdaságpolitika miatt nem tudtak elhelyezkedni saját hazájukban.
- 5 A befektetők nemcsak az oktatásba, hanem az egészségügybe is investáltak. Az érintett államokban nyíló magánklinikák nemcsak az ország más részéről, de külföldről is vonzzák a pácienseket.
- 6 Az indiai települések közül az tekinthető városnak, amely megfelel az alábbi hármas feltételnek (2001. évi census): 1. legalább 5000 fős népességszámmal rendelkezik, 2. a férfi munkavállalók legalább 75%-a a nem mezőgazdasági szektorokban dolgozik, 3. a település népsűrűsége legalább 400 fő/km². Az indiai urbanizáció az 1900-as években vett nagyobb lendületet. A század elején összesen még csak 1827 várost jegyeztek, amelyek száma 2001-re majdnem megháromszorozódott, a városi lakosság viszont 11-szeresére nőtt. Ezen időszak alatt India teljes népességszáma mindössze 4,3-szeresére nőtt. A városi lakosság ilyen gyors növekedéséhez természetesen hozzájárul a városok abszolút számának növekedése, de az is, hogy a nagyvárosokban nagyobb a növekedés (akár a migráció, akár a természetes szaporodás miatt), mint vidéken.
- 7 Épp a szegényebb államokban a legmagasabb a rész munkaidőben dolgozóknak az aktív korú népességhez viszonyított nagysága.
- 8 Valószínű, hogy az őseik azok a dravida törzsek voltak, akiket az indoárják leigáztak. Az indiai kasztrendszerben ők az érinthetetlenek, akik csak a legnehezebb és legalantasabb munkákat végezhettek. A britek az 1930-as években készítettek egy listát (jegyzéket) a hátrányos helyzetű, elnyomott osztályokról („Depressed classes”), bevezetvén a bejegyzett törzsek és kasztok fogalmát („Scheduled castes and tribes”). Ez később a független India alkotmányába is bekerült.
- 9 A pusztán gazdasági fejlettséget megjelenítő egy főre jutó GDP alapján Kerala hátrányos pozíciója a kétezres évek elején sem változott (Rangarajan, 2009), 2006-ban még mindig csak a 11. helyen állt. Ugyanakkor a HDI rangsorát 1999-ben és 2007-ben is Kerala vezette a Ministry of Social Justice and Empowerment honlapjáról (<http://socialjustice.nic.in/pub.php>) származó adatok alapján.

- 10 A BIMARU államcsoportot Bihar, Madhya Pradesh, Rajasthan, Uttar Pradesh alkotják. Ezek az ország leghátrányosabb helyzetű államai, amelyek hagyományosan erősen mezőgazdasági profilú, elmaradott térségek.
- 11 Madhya Pradesh egyébként nagyon ötletes megoldásokkal próbálja az életszínvonalat javítani az állampolgárai körében. Az államban rendkívül nagy gondot jelent az aszály, amelyek egy kis pénzalappal, technikai segítséggel és sok munkáskézzel orvosolhatóak lennének. Az aszálymentesítő program főként a női lakosságot célozza meg, akik munkájukért cserébe búzát és némi pénzt kapnak. Egyébként a kormányzat állami szinten befolyásolja a búza árát, hogy csökkentsen azon paradoxon kialakulásának esélyét, hogy az óriási gabonaföldek ellenére milliók halnak éhen, mert nem képesek megfizetni a búza árát.
- 12 A társadalmi jelzőszámok alacsony Hoover-indexének hátterében az áll, hogy a társadalmi tényezők többsége rész-egész-viszonyszám (többnyire egy-egy társadalmi részecskeössznépességén belüli aránya), egy népességcsoport területi elrendeződése pedig általában jobban követi a teljes népesség államok közötti megoszlását, mint a jövedelmeké.

Irodalom

- Cseke L. (2009): Regionális fejlettségbeli különbségek és urbanizáció Indiában. OTDK dolgozat, Kézirat, Budapest
- Department of Industrial Policy & Promotion (2007): *Annual Report 2006–2007*. Government of India, New Delhi
- Department of Industrial Policy & Promotion (2009): *Annual Report 2008–2009*. Government of India, New Delhi
- Department of Industrial Policy & Promotion (2009): *SIA Statistics Annual Issue 2009–2010*. Government of India, New Delhi
- Dholakia, R. H. (2003): Regional Disparity in Economic and Human Development in India. *Economic and Political Weekly*, 39., 4166–4172.
- EPW Research Foundation (1994): Social Indicators of Development for India – II: Interstate Disparities. *Economic and Political Weekly*, 21., (Special Statistics –8)
- Folk Gy. (2008): India anya nyit és zárva tart. *MKI Hírlevél*, 6., Magyar Külügyi Intézet, Budapest
- Gylfason, T. (1999): *Principles of Economic Growth*, Oxford University Press, Oxford
- Jeney L. (2007): Dualitások az Európai Unió nagyvárosálózatának fejlettségében az ezredfordulón. *Tér és Társadalom*, 4., 155–178.
- Justino, P. (2003): Two Faces of Participation: The story of Kerala. *PRUS Working Paper*, 19.
- Kurian, N. J. (2000): Widening Regional Disparities in India: Some Indicators. *Economic and Political Weekly*, 7, 538–50.
- Kurian, N. J. (2001): *Regional disparities in India*. Planning Commission of India.
(<http://planningcommission.nic.in/reports/sereport/ser/vision2025/regdsprty.pdf>, Letöltés: 2011.08.30.)(<http://planningcommission.nic.in/reports/sereport/ser/vision2025/regdsprty.pdf>, Letöltés: 2011.08.30.)
- Kurian, N. J. (2007): Widening economic: Implications for India. *Indian J Med Res*, 126., 374–380.
- Rangarajan, C. (2009): Economic Growth and Social Development. In: Dev, S. M., Rao, N. C. (eds.): *India: Perspectives on Equitable Development*. Centre for Economic and Social Studies (CESS), Hyderabad, 81–91.
- Sachs, J. D., Bajpai, N., Ramiah, A. (2001): *Understanding regional economic growth in India*. Asian Economic Panel meeting, Seoul,
(http://www.crawford.anu.edu.au/acde/asarc/pdf/papers /conference/CONF2001_05.pdf, Letöltés: 2011.08.30.)
- Singh, V. P. (2010): *Disparities In India: A Special Reference To Economic Disparities*
(<http://www.articlesbase.com/economics-articles/disparities-in-india-a-special-reference-to-economic-disparities-2028316.html>, Letöltés: 2011.08.30.)

- Szegedi N. (1998): India. In: Probáld F., Horváth G. (szerk.): *Ázsia, Ausztrália és Óceánia földrajza*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 82–107.
- Szegedi N., Wilhelm Z. (2008): India. In: Probáld F., Horváth G., Szabó P. (szerk.): *Ázsia, Ausztrália és Óceánia földrajza*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 404–440.
- Varga Á. (2008): *A nagyváros-hálózat belső hierarchiája és földrajzi elrendeződése Indiában*. OTDK dolgozat. Kézirat, Gödöllő
- Varga Á. (2009): *A gazdasági és a társadalmi fejlettség regionális egyenlőtlenségei Indiában*. Szakdolgozat. Kézirat, Gödöllő
- Wilhelm Z. (2008): Adatok az indiai urbanizáció folyamatának vizsgálatához. *Modern Geografia*, 2., 1–57.
- Zaidi, N. A., Salam, M. A. (1998): Human Development in India. An Interstate Comparison. *Indian Journal of Economics*, 311., 447–60.

TÉR ÉS TÁRSADALOM

SPACE AND SOCIETY